

Manuel Müller, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

ENEMMISTÖN MUODOSTAMINEN SEURAAVASSA EUROOPAN PARLAMENTISSA

KOHTI MUODOLLISEMPAA KOALITIOTA

Euroopan kansanpuolueen ryhmä (EPP) on suhtautunut avoimesti tiettyjä laitaoikeiston puolueita kohtaan Euroopan parlamentissa, mikä on poikunut epäluottamusta ja konflikteja poliittisessa keskustassa. Ratkaisu voisi löytyä kirjallisesta koalitiosopimuksesta – joka voisi samalla parantaa demokratiaa EU:n tasolla.

Onnistuuko Ursula von der Leyen varmistamaan toisen kautensa Euroopan komission puheenjohtajana? Euroopan kansanpuolueen ryhmä (EPP) sai eniten paikkoja Europarlamenttivaaleissa, jotka järjestettiin 6.–9. kesäkuuta, ja ryhmän kärkiehdokkaana von der Leyenilla on vahva mandaatti puheenjohtajaksi. Eurooppa-neuvostossa ei kaivata enempää institutionaalista epävarmuutta – etenkin tilanteessa, jossa Ranska on järjestämässä pika-aikataululla vaalit kesäkuun lopussa. Euroopan parlamentin kannalta von der Leyenin valinta puheenjohtajaksi on ainoa tapa kunnioittaa kärkiehdokasmenettelyä. Tiedossa ei ole yhtäkään muuta ehdokasta, joka kykenisi varmistamaan vaadittua enemmistöä molemmissa instituutioissa.

Vaalien jälkeen EPP:n puheenjohtaja Manfred Weber kehotti

sosiaalidemokraatteja ja liberaaleja ilmaisemaan nopeasti tukensa von der Leyenille. Vaikka vain harva poliittinen toimija suoranaisesti vastustaa von der Leyenin toista kautta, tie puheenjohtajaksi ei ole vielä täysin selvä. Ennen kuin muut poliittisen keskustan ryhmät hyväksyvät von der Leyenin uudeleentalin, ne kaipaavat vakuutusta paitsi politiikasta myös siitä, miten EPP aikoo jatkossa muodostaa enemmistöjä. Erityisesti EPP:ltä vaaditaan kieltäytymistä yhteistyöstä Euroopan parlamentin laitaoikeistolaisten puolueiden kanssa.

Näin suuri kiinnostus tulevien parlamentaaristen enemmistöjen muodostamista kohtaan voi tuntua yllättävältä. Toisin kuin kansallisissa parlamenteissa, joissa hallitus- ja oppositio puolueiden välillä on selvä ero, Euroopan parlamentin enemmistöt ovat olleet perinteisesti

joustavia ja riippuvaisia käsiteltävästä aiheesta. Useimmat päätökset on tehnyt usein vihreiden tuella ”suuri koalitio”, joka koostuu isoimmista keskustaryhmistä: keskustaoikeistolaisesta EPP:stä, sosiaalidemokraattisesta S&D:stä ja liberaalista Renew Europe (RE)-ryhmästä. Yhteistyö on ollut pääasiassa epämuodollista, ja menettelytavoista on laadittu vain muutamia virallisia sopimuksia.

Europarlamentissa on myös hyödynnetty usein vaihtoehtoisia enemmistöjä tietyissä äänestyksissä. Viimeisen viiden vuoden aikana esimerkiksi S&D, RE ja vihreät ovat toisinaan yhdistäneet voimansa vasemmistoryhmän kanssa muodostaakseen kapean keskustavasemmistolaisen enemmistön etenkin ympäristö- ja sosiaalipoliittisissa kysymyksissä. EPP on puolestaan muodostanut aiemmin

keskustaoikeistolaisia liittoumia RE:n ja ECR-konservatiiviryhmän kanssa, joista jälkimmäistä hallitsi tuohon aikaan Britannian konservatiivipuolue. Kyseinen liittouma kuitenkin menetti enemmistönsä vuoden 2019 vaaleissa, eikä se ole ollut poliittisesti varteenotettava vaihtoehto enää Brexitin jälkeen, sillä Puolan Laki ja oikeus -puolue sekä Italian veljet -puolue ovat muovanneet ECR:stä laitaoikeistolaisen.

Vuoden 2024 vaalit myllersivät poliittisen maiseman jälleen uusiksi. Laitaoikeistolaiset ECR- ja ID-ryhmät kasvattivat paikkamääräänsä, mutta muut poliittiset ryhmittymät kykenivät edelleen helposti lyömään ne äänissä. Vihreiden ja liberaalien vaalitappioiden myötä keskustavasemmistolainen liittouma ei kykene enää muodostamaan enemmistöä uudessa parlamentissa. Tämä vahvistaa EPP:n asemaa, koska sillä on nyt tosiasiallinen veto-oikeus, mikä pakottaa keskustavasemmiston neuvottelemaan jatkuvasti kompromisseista.

EPP:n johto haluaisi lisäksi vahvistaa ryhmän valta-asemaa entisestään mahdollistamalla uusien enemmistöjen muodostamista poliittisen oikeiston kanssa. Kyse ei olisi vakaasta liittoumasta ECR:n tai ID:n kanssa, mikä olisikin poliittisesti hankala yhtälö. EPP luottaisi jatkossakin pääasiassa keskustalaiseen suurkoalitioon, mutta ulottaisi yhteistyön mahdollisuuden myös

sellaisiin oikeistopuolueisiin, jotka ovat ”EU:n, Ukrainan ja laillisuusperiaatteen puolella”. EPP:n mukaan tällaisiin puolueisiin lukeutuisivat muun muassa Italian veljet (FdI), muttei Puolan Laki ja oikeus (PiS) tai Ranskan Kansallinen liittouma (RN). Pienikin myönnytys oikeiston suuntaan voisi sallia EPP:n muodostaa enemmistöjä ilman vihreitä tai S&D:n ja RE:n vasemmistolaisimpia jäsenpuolueita. Tämän seurauksena parlamentissa tehdyt poliittiset kompromissit voisivat päätyä hyvin lähelle EPP:n omia kantoja.

S&D, RE ja vihreät vastustavat erottelua niin sanottujen hyväksytyjen ja ei-hyväksytyjen laitaoikeistopuolueiden välillä. Ne vaativat kieltäytymistä kaikenlaisesta yhteistyöstä ECR:n ja ID:n kanssa, mutta EPP sivuutti vaatimuksen kerta toisensa jälkeen vaalikampanjan aikana. Koska vakaata keskustaoikeistolaista enemmistöä ei voida muodostaa ilman S&D:tä ja RE:tä, niille tarjoutuu tilaisuus vaatia von der Leyenin uudelleevalinnasta tiettyjä myönnytyksiä. Poliittisiin tavoitteisiin lukeutunee esimerkiksi vihreän kehityksen ohjelman jatkaminen. Lisäksi S&D ja RE saattavat vaatia EPP:ltä yksitulkintaista, mahdollisesti kirjallista sitoumusta kieltäytyä yhteistyöstä laitaoikeiston kanssa.

Mikäli näin kävisi, laitaoikeiston suunnalta tuleva haaste, EPP:n ja muiden ryhmien välinen

epäluottamus sekä vaihtoehtojen enemmistöjen puute voisivat johtaa uuteen demokraattiseen saavutukseen: aitoon koalitionsopimukseen Euroopan tasolla. Tällainen sopimus johtaisi todennäköisesti nykyistä vakaampaan ja muodollisempaan yhteistyöhön, joka lisäisi demokraattian läpinäkyvyyttä ja tilivelvollisuutta. Pidemmän päälle tämä myös vahvistaisi Euroopan parlamentin institutionaalista asemaa, sillä se kykenisi ilmaisemaan omat poliittiset prioriteettinsa entistä selkeämmin Eurooppa-neuvoston strategisen ohjelman ja Euroopan komission poliittisten suuntaviivojen rinnalla.

Tulevina viikkoina sekä EPP että Eurooppa-neuvosto tulevat todennäköisesti painottamaan, että komission seuraava puheenjohtaja pitäisi valita nopeasti, jotta vältyttäisiin institutionaaliselta epävakaudelta. Eurooppa-neuvoston valittava päätös järjestää EU-vaalit toukokuun sijaan kesäkuussa onkin tiukentanut komission nimittämisen aikataulua. Parlamentin ei pidä kuitenkaan antaa periksi painostukselle. Luotettavan sopimuksen neuvottelemisen keskeisten poliittisten ryhmien kesken tekee seuraavasta viidestä vuodesta poliittisesti vakaamman, minkä vuoksi von der Leyenin uudelleevalinnan viivyttäminen kesätaun yli heinäkuulta syyskuulle voi hyvinkin olla vaivan arvoista. /